

دارالانشا
کمیسیون قانون اساسی

مواد ممد برای پروسه آگاهی عامه

بخش آگاهی عامه
جوزا سال 1382 هجری شمسی

پیشگفتار

با ابراز سپاس از خداوند تعالی که توفیق نصیب نمود ، تا کار تسوید قانون اساسی را با موفقیت به پایان رسانیده و ملت نجیب و صلح دوست افغانستان را از آغاز این مرحله نوین و حیاتی آگاه نماییم.

از کافه ملت افغان خواهانیم تا با اشتراک وسیع در تدوین این وثیقه بزرگ و ملی شان سهم گیرند . سندی که ضمن سازگاری با ارزشهای اسلامی- ملی جامعه افغانی ، با موازین دموکراسی ، حقوق بشر ، عدالت اجتماعی و کثرت گرایی با در نظر داشت ارزش های مقدس جهاد مطابقت داشته باشد . چنین یک سندی بدون شک تامین کننده حقوق و آزادی های فردی و جمعی بوده و خواهد توانست جمیع آمال ملی را در تامین صلح، وحدت ملی، عدالت اجتماعی ، استقلال اقتصادی و رفاه عامه برای همه اتباع برآورده سازد.

ما بدین باوریم که قانون اساسی از مردم و برای تامین و تضمین حقوق مردم است. تنهدار صورتی می تواند مورد احترام و استقبال قرار گیرد که با اشتراک خود مردم در جریان تدوین قانون ، حقوق و آزادی های فردی و اجتماعی شان در قانون به رسمیت شناخته شده باشد . و از این طریق مردم قانون و نهادهای قانون گذاری را از خود و حافظ حقوق و منافع خود بدانند.

امروز سپردن حق حاکمیت به ملت ، یگانه مبنای مشروعیت و مقبولیت نظام های سیاسی ملی شناخته می شود . اعتبار بین المللی و جاهت قانونی نظامها، تنها با این معیار ارزیابی می شود. باز هم این مردم هستند که قوانین اساسی را مشروعیت می دهند و از این طریق ساختار نظام ، شکل حکومت و قواعد رفتارهای اجتماعی خویش را انتخاب می کنند.

و بر همین مبنا است که در تمام پروسه قانون اساسی، مردم افغانستان نقش تعیین کننده دارند . مشوره عامه نظر خواهی عمومی ،لویه جرگه قانون اساسی بیانگر نقش برجسته مردم در تدوین قانون اساسی جدید است.

افغانستان نوین برای از سرگیری زندگی جدید مبتنی بر آزادی ،اعتدال ،اعتبار ،بیش از هر چیز به داشتن قانون اساسی جدید نیازمند است . قانونیکه بتواند صلح ، امنیت و نظم را جایگزین فرهنگ جنگ ، خشونت و هرج و مرج سازد. و به ملت نجیب افغانستان کمک نماید که ضمن بازیابی هویت یک پارچه ملی اسلامی، اعتبار بین المللی شان را باز یابند و ملت از نظام سیاسی مقتدر ملی و مشروع برخوردار شوند و رشته های وحدت ملی را محکم نمایند تا در نهایت سربلندی ، عزت و افتخار برای آیندگان قانون نوینی را به ارمغان گذارد .

هر چند که می دانیم مردم زجر دیده افغانستان با توجه به تجارب تلخ گذشته از اهمیت موضوع آگاهی کافی دارند و انتظار دارند که قانون اساسی همه حقوق ، آرمان ها و آرزوهای شان را برآورده سازد و بر همه نابسامانی ها نقطه پایان گذارد . انتظار می رود که کلیه خواست ها و حقوق شان از مجاری قانون تامین گردد، لذا با شرکت آگاهانه و آزادانه می توانند در تدوین این وثیقه ملی اسلامی سهم شایسته گیرند .

فراتر از این کلیه نورین ، علما ، مشران قوم ، استادان پوهنتون ،،موسسات غیر حکومتی ، نهادهای جوامع مدنی ، جراید و مطبوعات آزاد ، دولت و کلیه مربوطین دولت دعوت می نمایم که در ایفای این وجبیه ملی ما را یاری نمایند . و سطح معلومات عامه (آگاهی مردم) را در باره قانون اساسی افزایش دهند زیرا آگاهی و معرفت ، شرط لازم سهم گیری فعالانه مردم در در تدوین قانون اساسی خواهد بود .

از همکاری و مساعدت جمیع دست اندرکاران آگاهی عامه قبلا سپاس گذاریم و به انتظار پیشنهادات و نظریات سازنده همه افراد و نهاد ها هستیم . مطمئناً نظریات و پیشنهادات شما مکمل قانون اساسی نوین خواهد بود.

متن مکمل دری موافقتنامه ء بن

موافقتنامه ء بن در مورد تأسیس حکومت وسیع البنیاد در افغانستان حکومت موقت باید به تاریخ 22 دسمبر بوجود آید . متن مکمل توافقنامه بن که بعد از 23 سال جنگ به مقصد تأسیس یک حکومت باثبات و نماینده در افغانستان توسط نمایندگان افغان در بن ، جرمنی به تاریخ 5 دسمبر امضاء گردید.

موافقتنامه در باره تشکیلات موقتی در افغانستان تا زمان تأسیس مجدد نهادهای دایمی در افغانستان

شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد درباره ء افغانستان،

در حضور نماینده ء خاص سرمنشی ملل متحد برای افغانستان،

با تصمیم به ختم جنگ و تراژیدی در افغانستان و ایجاد آشتی ملی ، صلح و ثبات پایدار و احترام به حقوق بشر در کشور، تحکیم مجدد استقلال ، حاکمیت ملی و تمامیت ارضی افغانستان، با شناسایی حقوق مردم افغانستان در جهت انتخاب آینده ء سیاسی شان مطابق اساسات اسلام، دموکراسی ، حضور احزاب و گروههای مختلف و عدالت اجتماعی.

با ابراز تشکر از مجاهدین افغانی که طی چندین سال از استقلال ، تمامیت ارضی و وحدت ملی کشور دفاع نموده و نقش مهمی در مبارزه ضد دهشت افگنی ، ظلم و تعدی ایفاء نموده و فداکاری های شان ، آنها را قهرمانان جهاد، صلح، ثبات و بازسازی وطن عزیزشان افغانستان گردانیده است،

با در نظر داشت اینکه وضعیت بی ثبات افغانستان ضرورت به استقرار تشکیلات موقت اضطراری دارد و با ابراز قدردانی از جناب پروفیسر برهان الدین ربانی به خاطر آمادگی شان برای سپردن قدرت به یک حکومت موقت که بر حسب این موافقتنامه تأسیس خواهد شد،

با درک این ضرورت که نمایندگی وسیع اقشار مختلف افغانستان در این تشکیلات به شمول آن گروههایی که در مذاکرات ملل متحد برای افغانستان نمایند کافی نداشته اند، تضمین شود،

با یادآوری اینکه تشکیلات موقت قدم اول برای تأسیس یک حکومت فراگیر، فاقد تبعیض جنسی ، چند قومی و کاملاً نماینده بوده و به هیچ وجه نمی تواند بعد از وقت تعیین شده برسر اقتدار باقی بماند.

با درک حقیقت، ممکن است زمانی تشکیلات و باز سازی قوای امنیتی جدید افغانی ، زمانی ضرورت پیدا کند، بنابراین، مقررات امنیتی دیگر که جزئیات آن در ضمیمه 2 این موافقتنامه آمده است، باید به اجرا درآید.

با توجه به اینکه ملل متحد که یک ارگان شناخته شده بیطرف بین المللی است، باید نقش مهم و خاصی را که تفصیل آن در ضمیمه 11 این توافقنامه آمده، در دوره ء قبل از ایجاد ارگان های دایمی در افغانستان، ایفا کند، به صورت ذیل توافق نموده اند :

حاکمیت موقت

اول- احکام عمومی :

1- یک حاکمیت موقت با کسب قدرت رسمی به تاریخ 22 دسمبر 2001 تأسیس خواهد شد .

2- حاکمیت موقت متشکل از یک اداره و موقت است که توسط رئیس اداره خواهد گردید . کمیسیون خاص و مستقل برای دایر نمودن لویه جرگه اضطراری و ستره محکمه افغانستان و همچنان محاکم دیگری که ممکن است توسط اداره و موقت تأسیس گردد .

ترکیب ، وظایف کار و طرز العمل حکومت برای اداره موقت و کمیسیون خاص مستقل در این توافقنامه تحریر گردیده است .

3- با انتقال رسمی قدرت، حکومت موقت فوراً مسئولیت امور افغانستان را به دوش می گیرد . به این ترتیب در طول دوره و موقت از افغانستان و روابط خارجی آن نمایندگی نموده و کرسی افغانستان را در ملل متحد، نمایندگی های خاص آن و همچنان در سایر ارگانه های بین المللی و کنفرانسها اشغال می نمایند.

4- لویه جرگه و اضطراری در ظرف شش ماه از حاکمیت موقت دایر خواهد گردید. لویه جرگه اضطراری توسط شاه سابق، محمد ظاهر، افتتاح خواهد شد . لویه جرگه اضطراری حاکمیت انتقالی را تصویب نموده که شامل اداره و انتقالی فراگیر خواهد بود . این اداره در مدت دو سال از تاریخ دایر شدن لویه جرگه زمینه را برای ایجاد یک حکومت کاملاً نماینده که در نتیجه انتخابات آزاد و مناسب منتخب خواهد گردید آماده میسازد.

5- حاکمیت موقت ، بعد از تأسیس حاکمیت انتقالی توسط لویه جرگه اضطراری به کار خود خاتمه می دهد.

6- لویه جرگه قانون اساسی طی هجده ماه از تأسیس حاکمیت انتقالی دایر خواهد گردید تا قانون اساسی را برای افغانستان تصویب نماید و به منظور کمک به این لویه جرگه قانون اساسی در مورد تهیه مسوده قانون اساسی، اداره انتقالی در ظرف دو ماه پس از آغاز کار خود، کمیسیونی را به کمک ملل متحد برای تدوین مسوده قانون اساسی ایجاد خواهد نمود.

دوم- چارچوب قانونی و سیستم قضایی :

1- چارچوب قانونی ذیل تا زمانی که قانون اساسی جدید به تصویب می رسد، به طور موقت قابل تطبیق است.

الف - قانون اساسی 1964

تا جاییکه مواد آن با محتوای این موافقتنامه متناقض نباشد، به استثنای موادی که مربوط سلطنت ، ارگان های قوه اجراییه و قوه مقننه که در قانون اساسی ذکر شده است.

الف- قوانین و مقررات موجود، تا جاییکه با محتوای این موافقتنامه یا سایر معاهدات بین المللی یکه افغانستان عضو آن می باشد و یا با آن مواد قابل اجرا یکه در قانون اساسی سال 1964 درج است متناقض نباشد با یک تفاوت که حاکمیت موقت صلاحیت دارد تا آن قوانین و مقررات را تأیید و یا تعدیل نماید .

2- قوه قضائیه افغانستان مستقل بوده و متشکل است از ستره محکمه و محاکم دیگری که توسط اداره و موقت ایجاد می شود. اداره موقت به کمک ملل متحد، کمیسیون اصلاحات قضایی را برای احیای نظام

قضای افغانستان مطابق اساسات دین مقدس اسلام، معیارهای بین المللی، سلطه قانون و عنعنات پسندیده افغانی، تشکیل خواهد داد.

سوم- اداره ء موقت :

الف : ترکیب :

1- ادارهء موقت دارای یک رئیس، پنج معاون و بیست و چهار عضو می باشد. هر عضوبه استثنای رئیس، می تواند ریاست یکی از بخش های اداره موقت را بدوش داشته باشد.

2- شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد درباره افغانستان، اعلیحضرت محمد ظاهر، شاه اسبق افغانستان، را دعوت نمودند تا ریاست اداره موقت را به عهده بگیرند. اعلیحضرت خاطر نشان کردند که ترجیح می دهند شخص مناسب دیگر که مورد قبول و اعتماد شرکت کنندگان باشد، به ریاست اداره موقت منصوب شود.

3- رئیس، معاونین و دیگر اعضای اداره موقت توسط شرکت کنندگان مذاکرات سازمان ملل متحد درباره افغانستان انتخاب گردیدند. اسامی ایشان در ضمیمه چهارم این موافقتنامه درج است. این انتخاب بر اساس تخصص فنی، اعتبار و شایستگی فردی از میان لست های ارائه شده توسط شرکت کنندگان در مذاکرات سازمان ملل متحد، با توجه به ترکیب قومی، جغرافیایی و مذهبی افغانستان و همچنین با در نظر داشت اهمیت مشارکت زنان در اداره کشور صورت گرفته است.

4- هیچ یک از اعضای ادارهء موقت نمی تواند در زمان تصدی وظیفه عضویت کمیسیون خاص مستقل تدویر لویه جرگه اضطراری را داشته باشد.

ب : طرز العمل

1- جلسات ریاست ادارهء موقت و در غیاب او یکی از معاونین او به عهده می گیرد و همچنین، مواد آجندا را برای جلسات پیشنهاد می نماید.

2- ادارهء موقت تلاش خواهد ورزید تا تصامیم خود را به اتفاق ارأ اتخاذ نماید. برای اتخاذ هر تصمیم حد اقل 22 عضو باید حاضر باشند. اگر رأی گیری لازم شود، تصامیم با اکثریت اعضای حاضر به استثنای حالات یکه در این موافقتنامه توضیح داده شده، اتخاذ می شود. در صورت تساوی آراء، رأی رئیس تعیین کننده خواهد بود.

ج : وظایف :

1- اداره ء موقت موظف به اجرای وظایف روز مره دولت به شمول صدور فرامین به منظور تأمین صلح، نظم و ایجاد یک اداره سالم می باشد.

2- رئیس ادارهء موقت و در غیاب او یکی از معاونین وی، از ادارهء موقت به طور شایسته، نمایندگی خواهد نمود.

3- آن اعضای که مسئول بخش های مختلف اداره ء موقت هستند، مسئولیت اجرای سیاست های اداره موقت را در ساحات کاری خود به عهده دارد.

4- با انتقال رسمی قدرت، دولت موقت صلاحیت چاپ و توزیع پول را دارد و از حق مخصوص برداشت پول از سازمان های بین المللی برخوردار می باشد. اداره موقت با همکاری سازمان ملل متحد، بانک

مرکزی افغانستان را فعال می کند تا این بانک بر اساس اصول شفافیت و حسابدهی به مردم، عرضه پول را تنظیم نماید.

5- اداره ء موقت به کمک ملل متحد کمیسیونی مستقل کار امور ملکی را تأسیس می نماید. این کمیسیون از میان اشخاص واجد صلاحیت لستی را برای پست های کلیدی بخش های اداری به شمول والیان و ولسوالان بر اساس توانایی و اهلیت شان تهیه و در اختیار اداره موقت می گذارد.

6- اداره ء موقت به کمک ملل متحد کمیسیونی مستقل حقوق بشر را که وظیفه آن مراقبت از حقوق بشر و تحقیقات ناشی از تعدی بر حقوق بشر و توسعه انجمن های داخلی حقوق بشر می باشد تأسیس نماید. اداره موقت همچنان می تواند به کمک ملل متحد کمیسیون های دیگری را جهت پیشبرد اموری که در این توافقنامه ذکر نگردیده است فعال سازد.

7- اعضای اداره ء موقت باید بر طبق اصول و معیار های کاری قبول شده بین المللی ساخته شده کار کند.

8- عضو اداره ء موقت که بر طبق معیار های متذکره عمل ننماید از وظیفه برکنار می شود. فیصله برکناری یک عضو به اساس پیشنهاد رئیس و یا معاونین و موافقه دو سوم رأی اکثریت اعضاء اداره موقت انجام می پذیرد.

9- وظایف و صلاحیت های اعضای اداره موقت با همکاری ملل متحد بیشتر نظم و نسق خواهد یافت.

چهارم- کمیسیون خاص و مستقل تدویر لویه جرگه ء اضطراری :

1- کمیسیون خاص و مستقل تدویر لویه جرگه اضطراری در ظرف یک ماه بعد از برقراری حکومت موقت تأسیس می گردد. این کمیسیون خاص مستقل دارای بیست و یک عضو بوده که یک تعداد آنها باید متخصصین قانون های عادی و قانون اساسی باشند. اعضای کمیسیون از لست کاندیدانیکه توسط شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد درباره افغانستان سپرده شده و همچنین از گروه های اجتماعی ملکی و مسلکی افغان انتخاب خواهد گردید. ملل متحد در تأسیس و اجراء کمیسیون و یک دارالانشاء اساسی کمک خواهد نمود.

2- کمیسیون خاص مستقل تصمیم آخرین را درباره مراحل و تعداد اشخاصی که در لویه جرگه اضطراری شرکت خواهند داشت اتخاذ خواهد نمود. کمیسیون خاص مستقل به تسوید مراحل خواهد پرداخت که مشخص کننده ء

- معیار تخصیص کرسی ها برای مردم مقیم و کوچی داخل کشور باشد.
- معیار تخصیص کرسی ها برای افغان های مهاجر مقیم ایران، پاکستان و سایر کشورها و آن افغان هایی که بصورت پراکنده زیست می کنند.
- معیار شمولیت نهادهای جامعه مدنی و اشخاص مهم به شمول علماء، روشنفکران و تاجران که در داخل کشور هستند و یا به صورت پراکنده زیست می کنند. کمیسیون خاص مستقل توجه خاص را به سهم زنان و دیگر اقشار افغان در لویه جرگه اضطراری مبذول خواهد داشت.

3- کمیسیون خاص مستقل، قوانین و مراحل تدویر لویه جرگه اضطراری را حداقل ده هفته قبل از تدویر لویه جرگه با ذکر تاریخ آغاز، محل برگزاری و مدت آن چاپ و نشر نمایند.

4- کمیسیون خاص مستقل چنان پروسه را جهت نامزدی افراد به لویه جرگه اضطراری طرح و تطبیق خواهد کرد که به موجب آن اطمینان حاصل شود تا جریان انتخاب و یا انتصاب افراد نامزد شده بیطرفانه و عادلانه باشد. کمیسیون خاص مستقل بخاطر حفظ ماتقدم منازعات نامزدی، یک میکانیزم را جهت رفع شکایات و قوانین حل منازعات را بوجود خواهد آورد.

5- لویه جرگه اضطراری، رئیس دولت دوره انتقالی را انتخاب نموده، پیشنهادات، ساختار و اعضای اداره انتقالی را منظور می نماید.

پنجم – مواد نهایی

1- با انتقال رسمی قدرت، تمام مجاهدین، قوای مسلح و گروههای مسلح در کشور تحت قومانده و کنترل حاکمیت موقت قرار گرفته و نظر به ضرورت، قوای مسلح و قوای جدید امنیتی افغان سازماندهی خواهد گردید.

2- حاکمیت موقت و لویه جرگه اضطراری مطابق با اصول اساسی و موادی که در اسناد بین المللی حقوق بشر و حقوق بین المللی بشر دوستانه وجود دارد و افغانستان نیز عضو آن می باشد عمل خواهد کرد.

3- حاکمیت موقت با جوامع بین المللی در مبارزه با دهشت افگنی، مواد مخدر و جرایم سازماندهی شده همکاری خواهد نمود. خویشتن را متعهد به احترام به قوانین بین المللی و داشتن روابط دوستانه با کشورهای همجوار و جوامع باقیمانده بین المللی خواهد دانست.

4- حاکمیت موقت و کمیسیون خاص مستقل تدویر لویه جرگه اضطراری مشارکت زنان و نمایندگی عادلانه تمام جوامع قومی و مذهبی را در اداره موقت و لویه جرگه اضطراری تأمین خواهند کرد.

5- تمام اجراءات حاکمیت موقت موافق با قطعنامهء شورای امنیت (14 نوامبر، 2001) و دیگر قطعنامه های مربوط شورای امنیت در رابطه با افغانستان خواهد بود.

6- اصول و طرزکار ارگان هایی که تحت حاکمیت موقت تأسیس می گردد با همکاری ملل متحد منظم و منسجم خواهد شد.

7- این موافقتنامه که ضمایم آن نیز جزء لاینفک آن می باشد به تاریخ پنجم دسمبر 2001 به زبان انگلیسی در بن به امضا رسیده، متن معتبر بوده و در آرشیف ملل متحد به امانت گذاشته شد. متن های رسمی آن به زبان های پشتو، دری و زبانهای دیگر که توسط نماینده خاص سرمنشی ملل متحد معرفی شود، تهیه خواهد گردید. نماینده خاص سرمنشی ملل متحد نسخه های تصدیق شدهء موافقتنامه را به زبان های انگلیسی، پشتو و دری به هر یک از شرکت کنندگان می فرستد.

شرکت کننده گان مذاکرات ملل متحد درباره افغانستان :

خانم افضلی، آقای سید حسین انوری، آقای هدایت الله امین ارسلا، آقای سید حامد گیلانی، آقای رحمت الله موسی غازی، آقای انجنیر عبدالحکیم، آقای همایون جریر، آقای عباس کریمی، آقای سید مصطفی کاظمی، آقای داکتر عزیز الله لودین، آقای احمد ولی مسعود، آقای حفیظ الله اصف محسنی، آقای پروفیسور محمد اسحاق نادری، آقای محمد ناطقی، آقای یونس قانونی، داکتر محمد جلیل شمس، پروفیسور عبدالستار سیرت، آقای همایون تندر، خانم سیما ولی، جنرال عبدالرحیم وردک، آقای عزیزالله واصفی، آقای پاچاخان حدران.

شاهد از جانب سازمان ملل متحد :
لخضر بر اهیمی نماینده خاص سرمنشی ملل متحد برای افغانستان.

ضمیمه 1:

قوای امنیتی بین المللی

1- شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد درباره افغانستان درک مینمایند که مسئولیت تأمین امنیت، قانون و نظم و قانون در سراسر کشور به عهده خود افغانها می باشد. آنها تعهد می نمایند که با استفاده از تمام امکانات و نفوذ خود، همه اقدامات را در جهت تأمین امنیت به شمول امنیت کارمندان ملل متحد و سایر سازمان های بین المللی دولتی و غیر دولتی مستقر در افغانستان انجام می دهند.

2- برای رسیدن به این هدف، شرکت کنندگان از جامعه جهانی می خواهند که مقامات جدید افغان را در جهت تشکیل و تربیه قوای جدید امنیتی و قوای مسلح افغانی کمک نماید.

3- با درک این امر که تشکیل و تجهیز قوای جدید امنیتی و قوای مسلح افغانی، تا فعال شدن کامل آن به وقت ضرورت دارد، شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد در باره افغانستان از شورای امنیت ملل متحد تقاضا می نمایند که تجویز استقرار هر چه زود تر نیروهای تحت امر سازمان ملل را در افغانستان بررسی نماید. این نیرو در تأمین امنیت در شهر کابل و نواحی اطراف آن مساعدت می کند. این چنین نیرویی در صورت لزوم می تواند تدریجاً به سایر شهرها و مناطق گسترش یابد.

4- شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد در باره افغانستان متعهد می شوند که تمام واحد های نظامی را از کابل و سایر مراکز شهری و مناطق دیگر که در آن نیروه های تحت امر ملل متحد مستقر می باشند، خارج کنند. مطلوب خواهد بود اگر این نیرو در بازسازی افغانستان کمک نماید.

ضمیمه 2 :

نقش ملل متحد در دوره موقت :

1- نماینده خاص سرمنشی ملل متحد مسئولیت تمام جنبه های کار و فعالیت ملل متحد را در افغانستان به عهده دارد.

2- نماینده خاص بر اجرای تمام جوانب این موافقتنامه نظارت و کمک می کند.

3- ملل متحد به حاکمیت موقت در برقراری ساختن محیط بیطرف سیاسی و تدویر لویه جرگه اضطراری در شرایط آزاد و مناسب مشوره خواهد داد. ملل متحد توجه خاص رابه رهبری آن اشخاص و دیپارتمنت های اداری که می تواند مستقیماً تدویر و نتیجه لویه جرگه اضطراری را تحت نفوذ قرار دهد مبدول خواهد داشت .

4- ممکن است از نماینده خاص سرمنشی ملل متحد و یا هیأت او جهت اشتراک در مجالس اداره موقت و کمسیون خاص مستقل تدویر لویه جرگه اضطراری افغانستان دعوت گردد.

5- اگر به خاطر کدام دلیلی اداره موقت ویا کمیسیون خاص مستقل از دایر نمودن مجلس باز داشته شد و یا نتوانست در مسائل مربوط تدویر لویه جرگه اضطراری به فیصله برسد در آن صورت نماینده خاص سرمنشی ملل متحد با در نظر گرفتن اساسات توضیح شده در مورد اداره موقت ویا کمیسیون خاص مستقل ، مساعی خود را در راه رفع بن بست و یا فیصله بکار خواهد انداخت .

6- ملل متحد حق خواهد داشت تا تعدی از حقوق بشر را تحقیق نموده و در صورت لزوم اجراءات تادیبی را سفارش نماید. ملل متحد همچنین برای توسعه و تطبیق پروگرام تعلیمی حقوق بشر که در بلند بردن آگاهی در مورد احترام و فهمیدن حقوق بشر نقش دارد، مسول می باشد.

ضمیمه 3 :

تقاضای شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد درباره افغانستان از ملل متحد :

شرکت کنندگان مذاکرات ملل متحد در باره افغانستان بدین وسیله:

1- تقاضا می نمایند که سازمان ملل متحد و جامعه بین المللی برای تضمین حاکمیت ملی، تمامیت ارضی و وحدت افغانستان و همچنان عدم مداخله کشورهای خارجی در امور داخلی افغانستان تدابیر لازم اتخاذ نماید.

2- از سازمان ملل متحد، جامعه بین المللی مخصوصاً کشورهای کمک دهنده و موسسات چند جانبه جداً می خواهند که در همکاری با اداره موقت، تعهدات خود را در مورد مساعدت برای احیای مجدد، بهبودی و بازسازی افغانستان، تجدید، تأکید و عملی سازند.

3- از ملل متحد تقاضا می کنند که به زودترین فرصت ممکن، ثبت نام رأی دهندگان را قبل از برگزاری انتخابات عمومی که به تعویب تصویب قانون اساسی جدید توسط لویه جرگه عملی می شود، روی دست گرفته و زمینه نفوس شماری را در افغانستان مهیا سازد.

4- از سازمان ملل متحد و جامعه بین المللی تقاضای جدی می نمایند که به پاداش نقش مهمی که مجاهدین در حفظ آزادی افغانستان و عزت آن بازی کرده اند، اقدامات لازم را در هماهنگی با اداره موقت، برای ادغام مجاهدین در قوای جدید امنیتی و قوای مسلح افغانستان به عمل آورند.

5- از سازمان ملل متحد و جامعه بین المللی تقاضا می کنند که صندوقی را برای کمک به فامیل ها، بازماندگان شهدا و قربانیان جنگی، معلولین و آسیب دیدگان جنگ ایجاد کنند.

6- از سازمان ملل متحد، جامعه بین المللی و سازمان های منطقه ای جداً و شدیداً تقاضا می نمایند که با حاکمیت موقت در مبارزه علیه تروریسم بین المللی کشت و قلاچاق مواد مخدر همکاری کرده و دهاقین افغان را کمک مالی، مادی و تخنیکی نمایند تا کشت انواع دیگر محصولات بدیل را روی دست بگیرند.

ضمیمه 4 :

ترکیب اداره موقت

رئیس : آقای حامد کرزی

اعضا (از انجمله پنج نفر معاونین رئیس می باشند) بخش دفاع ، بخش امور خارجه ، بخش داخله ، بخش پلان ، بخش تجارت ، بخش معادن و صنایع ، بخش صنایع کوچک ، بخش اطلاعات و کلتور ، بخش مخابرات ، بخش کار و امور اجتماعی ، بخش حج و اوقاف ، بخش شهدا و معلولین ، بخش تعلیم و تربیه ، بخش تحصیلات عالی ، بخش صحت عامه ، بخش فواید عامه ، بخش انکشاف دهات ، بخش انکشاف شهری ، بخش بازسازی ، بخش نقلیه ، بخش آب و برق ، بخش عودت مهاجرین ، بخش زراعت ، بخش آبیاری ، بخش عدلیه ، بخش هوانوردی و توریزم ، بخش امور سرحدی ، بخش امور زنان

قسمت دوم

سير تدوين قانون اساسی

مروری بر شیوه تدوین قانون اساسی

تدوین قانون اساسی یک گام مهم در پیش برد پروسه ملت سازی در افغانستان می باشد. مردم افغانستان از جنگ خسته بوده و تشنه صلح می باشند. این پروسه تدوین قانون اساسی برای نخستین بار، مردم افغانستان را به طور فعالانه در ایجاد یک طرح مشترک بسوی صلح - قانون اساسی آینده شان- شریک می سازد و دولت انتقالی اسلامی افغانستان، متعهد بر آن است که شیوه ای در پروسه قانون اساسی اتخاذ نماید که متضمن شرکت تمام اقشار جامعه بوده و حس هویت ملی را تقویت بخشیده و هدف دارد که یک سند مورد قبول همه مردم تدوین شود. این تعهد مطابق پروسه توافقنامه بن بوده و براین اصل مبتنی است که مردم افغانستان، آزادانه در مورد ساختار نظام سیاسی آینده شان بر حسب اصول اسلامی، دموکراسی، کثرتگرایی و عدالت اجتماعی تصمیم گیرند و به قانون اساسی عادلانه دست یابند.

موافقتنامه بن تصریح می دارد که قانون اساسی جدید توسط لویه جرگه قانون اساسی که در ظرف 18 ماه بعد از تأسیس اداره انتقالی دائر می گردد، تصویب گردد. موافقتنامه متذکره همچنین بیان می دارد که یک کمیسیون قانون اساسی از سوی دولت انتقالی به همکاری ملل متحد تأسیس خواهد شد. همچنان توافق شده است که انتخابات آزاد و عادلانه جهت ایجاد یک حکومت کاملاً مبتنی بر آرای مردم در طی مدتی حد اکثر دو سال پس از تدویر لویه جرگه اضطراری (که به تاریخ 20 جوزای 1381 مطابق جون سال 2002 منعقد گردید) برگزار شود. با نظر داشت این موضوع که انتخابات بر طبق قانون اساسی نوین برگزار شود، قانون اساسی باید قبل از برگزاری انتخابات نافذ شود بناءً پروسه تدوین قانون اساسی برای موفقیت توافقنامه بن از اهمیت خاص برخوردار می باشد.

پروسه تدوین قانون اساسی توسط سه ارگان ذیل انجام خواهد شد:

- کمیسیون تسوید قانون اساسی (کمیسیون تسوید)؛
- کمیسیون تدقیق قانون اساسی (کمیسیون)؛
- لویه جرگه قانون اساسی.

دارالانشاء در کلیه مراحل به ارگانهای متذکره کمک خواهد کرد. دارالانشاء در امور اداری و لوژستیکی برای کمیسیون تسوید قانون اساسی کمک های لازمه را به عمل آورده و ادامه خواهد داد. جامعه بین المللی به رهبری ملل متحد با دارالانشاء و هر یک از ارگان های تدوین قانون اساسی، هماهنگی نزدیکی خواهد داشت، تا در جهت پیشبرد موفقانه تمام مراحل پروسه پشتیبانی مالی و فنی لازم را در اختیار داشته باشد.

کمیسیون تسوید قانون اساسی

رئیس دولت نه نفعاعضای کمیسیون را به تاریخ 13 میزان 1381 (5 اکتوبر سال 2002) تعیین نمود و پروفیسور نعمت الله شهبانی، معاون رئیس دولت، را به حیث رئیس کمیسیون تسوید مسؤلیت داد تا یک مسوده ابتدائی قانون اساسی را تهیه نمایند. مسوده متذکره به شکل پیشنهادات برای کمیسیون تدقیق خواهد بود تا در ترتیب و نظم قانون اساسی مورد استفاده قرار گیرد. مسوده، توأم با گزارش سفارشات کمیسیون تسوید که حاوی توضیحات در باره فورم آینده قانون اساسی بوده به کمیسیون تدقیق در آغاز کارش تسلیم خواهد نمود.

کمیسیون تدقیق قانون اساسی

این کمیسیون متشکل از 35 نفر اعضای که از طرف رئیس دولت بعد از مشوره های دقیق صورت گرفته تعیین گردید. رئیس دولت همچنین رئیس کمیسیون را از بین اعضای کمیسیون تعیین خواهد کرد. مسؤلیت اصلی کمیسیون متذکره این است که با مردم مشوره های وسیع انجام داده و یک مسوده قانون اساسی را الی تاریخ 8 سنبله 1382 (30 آگست 2003) برای لویه جرگه (که در ماه اکتوبر منعقد می گردد) تقدیم نماید. وظائف کمیسیون قرار ذیل خواهد بود:

- تهیه و طبع مسوده قانون اساسی؛
- تسهیل و ارتقا آگاهی عامه در مورد پروسه تدوین قانون اساسی در طول مدت کارش؛
- انجام دادن مشوره های عامه در ولایات افغانستان و مهاجرین افغانی مقیم ایران و پاکستان و در صورت امکان، در سائر کشورها به منظور اخذ نظریات و آرزوهای ملی شان؛
- در یافت نظریات کتبی از افراد و گروههای داخل و خارج افغانستان که خواهان همکاری با پروسه قانون اساسی می باشند؛
- بررسی طرح ها در مورد مسوده قانون اساسی؛
- تهیه گزارش تحلیلی نظریات افغانها که در اثناء مشوره های عمومی به دست آمده و سپس به اطلاع مردم رسانده می شود؛
- ارتقای آگاهی مردم در باره مسوده قانون اساسی در جریان ملاقات های خود با مردم در تمام ولایات افغانستان و مهاجرین مقیم ایران و پاکستان.

کمیسیون، اشتراک وسیع زنان را در پروسه تدوین قانون اساسی تأمین خواهد کرد. کمیسیون تسوید متشکل از نه عضو به شمول دو زن می باشد. نمایندگان زن با تشکیل کمیسیون اضافه شد. زنان عضو کمیسیون مشوره با زنان را با نظر داشت حساسیت های عنعنوی در بعضی مناطق به عهده می گیرند. کمیسیون توسط

مأمورین ولایتی و ساحوی خویش زنان و سائر گروپها را در موارد نیاز، برای شرکت زنان در پروسه سهیم می سازند. مأمورین مذکور همچنین مکان، وقت و طریق ملاقات ها با کمیسیون را مشخص خواهند نمود. کمیسیون با وزارت امور زنان همکاری نزدیکی داشته که وزارت مذکور همراه به UNIFEM در حال جمع آوری نظریات و دائر نمودن سیمینار ها، سائر گزارشهای تعلیمی در مورد حقوق اساسی زن می باشد. به علاوه کمیسیون با مؤسسات جامعه مدنی در تماس خواهد بود که شبکه وسیع مؤسسات مربوطه را در اختیار کمیسیون قرار خواهد داد. توازن در جنسیت از اولویت های انتخاب تیم مشورتی ساحوی می باشد.

لویه جرگه قانون اساسی

لویه جرگه قانون اساسی که یک مجمع متشکل از نمایندگان واقعی مردم خواهد بود، جهت تصویب قانون اساسی گردهم می آیند. لویه جرگه متذکره در اوایل ماه میزان 1382 تدویرگردیده و الی تاریخ 3 عقرب (25 اکتوبر 2003) ادامه خواهد یافت و قانون اساسی را پس از غور و بررسی تصویب خواهند نمود و سپس قانون اساسی طبع و به صورت وسیع منتشر خواهد شد.

نقش کمیسیون قانون اساسی

این کمیسیون در ماه ثور 1382 (اپریل سال 2003) به کار آغاز کرد و اعضای کمیسیون مذکور دارای اسناد عالی علمی در بخش های مختلف بوده و از اقشار و اقوام مختلف نمایندگی می نمایند. آنان بیانگر آرزوهای مردم خواهند بود و سعی خواهند کرد تا توافق در مسائل حساس ملی را رونق دهند.

پلان کار کمیسیون و دارالانشاء به مراحل ذیل تقسیم خواهد شد. ولی بعضی از آنها همزمان به پیش می رود:

- **مرحله تشکیلاتی**، که در اثنای آن کمیسیون، پلان کاری خود را تصویب و کمیته های فرعی خویش را تشکیل خواهد نمود؛
- **مرحله ارتقاء آگاهی عامه**، از طرف کمیسیون هماهنگ می گردد و کافه ملت را از کار کمیسیون و پروسه قانون اساسی مطلع خواهند نمود؛

- **مرحله تحقیق و مشوره با افراد متخصص**، در این هنگام اعضای کمیسیون تحقیقاتی را بعمل خواهند آورد و مشوره های لازمه را با متخصصین مربوط در مورد طرحهایی در مورد قانون اساسی و پیشنهادات کمیته تسوید قانون انجام خواهند داد؛
 - **مرحله مشوره عامه**، توسط دارالانشاء هماهنگ خواهد شد که در اثنای آن اعضای کمیسیون به ولایات افغانستان و خارج از کشور جهت اخذ رأی مردم سفر خواهند کرد و مردم می توانند پیشنهادات شانرا به هدف مطالعه کمیسیون تقدیم نمایند؛
 - **مرحله گزارش نویسی**، مرحله ایست که در این هنگام اعضای کمیسیون با همکاری دارالانشاء نظریات ارائه شده در آن هنگام مرحله مشوره را تحلیل خواهند کرد؛
 - **مرحله تسوید ونهائی سازی**، کمیسیون طی این مرحله مسوده قانون اساسی تائید شده را با گزارش ضمیمه آن به رئیس دولت تقدیم خواهند نمود؛
 - **طبع وانتشار مسوده قانون اساسی**، طی این مدت دارالانشاء مسوده قانون اساسی را طبع و نشر نموده و اعضای کمیسیون آنرا به مردم توضیح می دهند؛
- کمیسیون مذکور در هنگام تتبع در مورد طرحها، مسائل مختلف قانون اساسی را با متخصصین افغانی و خارجی مشوره خواهند نمود و به منظور آماده ساختن کمیسیون در نقش تحقیقی و تتبعی اش در مسائل قانون اساسی بخش حمایتی کمیسیون قانون اساسی (یوناما) با کمیسیون تسوید قانون اساسی مشوره نموده و طرحهای پیشنهادی توسط متخصصین مسائل قانون اساسی بکار گرفته خواهد شد.
- متخصصین افغانی و خارجی قانون اساسی موضوعات ذیدخل و مهم در رابطه با شیوه تدوین قانون اساسی را بحث خواهند نمود.
- یکی از وظائف عمده کمیسیون مشوره های گسترده با نهاد های مهم و عامه مردم می باشد. کمیسیون به ولایات افغانستان، ایران و پاکستان و در صورت امکان به سائر کشور ها رفته و با مهاجرین مقیم انجا مشوره خواهند نمود. علاوه از تمام اتباع افغانستان در داخل و خارج کشور دعوت به عمل خواهد آمد تا پیشنهادات و نظریات شان را در باره مسوده قانون اساسی به کمیسیون بفرستند.
- بعد از مرحله نظرخواهی عمومی، کمیسیون مسوده قانون اساسی را الی تاریخ 8 سنبله 1382 (30 آگست سال 2003) به رئیس جمهور تقدیم و آنرا جهت توزیع به مردم طبع خواهد کرد. اعضای کمیسیون دوباره به ولایات افغانستان در ماه سپتمبر سفر خواهند داشت تا مردم را از محتویات مسوده قانون اساسی آگاه کرده و در مورد درج نظریات و پیشنهادات در مسوده و یا به توازن آوردن آنها با در نظر داشت مصلحت ها به ایشان توضیحات خواهند داد.

نقش دارالانشاء

دارالانشاء برای کمیسیون تسوید، کمیسیون تدقیق و لویه جرگه قانون اساسی خدمات حمایتی را فراهم خواهد نمود و همچنین جهت تطبیق تقسیم اوقات پروسه تدوین قانون اساسی دارالانشاء موثر و مفید، نهایت ضروری می باشد.

وظائف دارالانشاء در مرحله دوم پروسه قرار ذیل خواهد بود:

- تهیه معلومات به مشوره رئیس کمیسیون در صورت لزوم به اعضاء کمیسیون قبل از آغاز کار شان؛
- تنظیم امور مالی کمیسیون؛
- فراهم آوری منابع علمی به کمیسیون؛
- تهیه گزارش های مالی، علمی، طوریکه لزوم دید کمیسیون و ملل متحد باشد؛
- نظارت بر امور روزانه دارالانشاء؛
- ارسال تمام ابلاغیه های جلسات کمیسیون در وقت و زمان معین و حصول اطمینان از اینکه خلاصه گزارش جلسات دقیقاً ثبت گردیده است؛
- مراقبت از اینکه خلاصه گزارش جلسات به دسترس کمیسیون قرار گرفته است؛
- تأسیس شعبات جدید در دارالانشاء جهت سهولت کار کمیسیون؛
- تأسیس دفاتر ولایتی و ساحوی جهت سهولت کار کمیسیون؛
- مراقبت از سیر تمام تصامیم کمیسیون تا مورد اجرا قرار گیرد؛
- فراهم نمودن خدمات کافی به تمام کمیته های کمیسیون؛
- نگهداری تمام پیشنهادات و دارائی مربوط به کمیسیون؛
- تدوین طرز العمل استخدام برای کارمندان دارالانشاء؛
- استخدام کارمندان مورد نیاز دارالانشاء با مشوره کمیسیون و ملل متحد، از طریق پروسه شفاف استخدام که در آن تساوی جنسی و نمایندگی قومی مراعات گردد و از طریق اجراء امتحانات رقابتی. دارالانشاء جهت همکاری با کمیسیون عده ای از کارمندان اداری را استخدام و جهت سهولت کار کمیسیون شعبات ذیل را تأسیس خواهد کرد.

• دفتر مطبوعات و نظارت

دفتر مذکور دارای دو کارمند بوده که وظیفه آنها تدویر کنفرانس برای رئیس کمیسیون (که منحیث سخنگوی عمل می کند) تنظیم می کند. این دفتر به طور منظم گزارشهای مطبوعاتی را تهیه و نشرات را بررسی نموده

به سخنگوی گزارش می دهد و همچنان وی را در مورد اتخاذ استراتژی مطبوعاتی جهت تهیه معلومات دقیق به رسانه های خبری و ملت مشوره می دهد.

• آگاهی عامه

کارمندان این شعبه کمپاین آگاهی عامه را در مورد پروسه تدوین قانون اساسی هماهنگ ساخته و مشترکاً با مطبوعات و جامعه مدنی معلومات را به پیمانیه وسیع برای مردم نشر می نمایند. کارمندان برنامه نظرخواهی عامه در ولایات و ساحات ازین معلومات استفاده نموده تا قبلاً مردم را از پروسه مشوره عامه آگاه سازند. این شعبه مسؤلیت دارد تا مسوده و نسخه تصویب شده قانون را توأم با فشرده ای از محتویات قانون به الفاظ ساده تهیه می نماید.

• تحقیق، گزارش دهی و تهیه اسناد

این بخش جوابگوی تمام نیازهای تحقیق بوده و وظیفه دارد کتابخانه را ایجاد، مواد قانونی را جمع آوری و تمام گزارش جلسات را مکمل نگاشته و راپورهای پروسه نظرخواهی را تحلیل و جمع آوری نماید، گزارشگران گماشته این شعبه، خدمات را برای کمیته های فرعی کمیسیون و همچنین برای پروسه مشوره های عامه فراهم خواهند ساخت.

• نظرخواهی عامه

دفتر کابل این پروسه را هماهنگ ساخته و به تعداد نه دفتر ساحوی جهت تسهیل پروسه نظرخواهی عامه در مناطق و ولایات تأسیس خواهد نمود.

دارالانشاء پلان بالا بردن سطح توانمندی را برای تمام شعبات توسعه داده تا اطمینان حاصل گردد که کارمندان قادر به پیشبرد موثرانه کار خویش هستند. کارمندان منطقوی و ولایتی جهت آموزش شیوه کار به کابل فرا خوانده خواهند شد تا بتوانند آگاهی یابند که به طور مؤثر پروسه نظرخواهی عامه را تنظیم و اجراء نمایند. کارمندان پروسه نظرخواهی عامه هم چنین در ایجاد استراتژی امنیتی در خصوص شرائط ولایات و ساحات مربوطه اشتراک خواهند نمود. ورکشاپ های آموزشی برای ژورنالستان نیزدائر خواهد گردید تا شیوه تهیه معلومات دقیق برای مردم در باره پروسه افزایش یابد.

آگاهی عامه

نقش بخش آگاهی عامه، در تهیه معلومات درست به مردم و کسب اطمینان در باره پروسه قانون اساسی و نقش شان در این پروسه از اهمیت زیاد بر خوردار می باشد. این بخش کمپاین آگاهی عامه، پروسه تدوین را هماهنگ ساخته که معلومات ذیل را در بر خواهد داشت:

- معلومات در باره اینکه، قانون اساسی چیست؟ و چطور می تواند در زندگی روز مره مردم تأثیر داشته باشد و همچنین در مورد سائر مسائل کلیدی قانون اساسی؛
- تاریخچه پروسه تدوین قانون اساسی در افغانستان؛
- موافقت نامه بن و ساختار فعلی حکومت؛
- توضیحات پروسه کنونی تدوین قانون اساسی؛
- اهمیت اشتراک مردم در پروسه مذکور؛
- برنامه مذکور تا حد ممکن تنوعات مردم افغانستان به شمول حالت اجتماعی، اقتصادی، قومی، مذهبی، جنسی، آموزشی، معلولیت و معیوبیت و سن را در بر خواهد گرفت؛

این کمپاین در انجام دادن مشوره های مفید عامه مساعدت خواهد کرد. اعضای تیم های نظرخواهی عامه در مناطق و ولایات ازین معلومات استفاده خواهند کرد تا مردم را قبلاً از پروسه نظرخواهی عامه آگاه سازند.

بخش آگاهی عامه دارالانشاء با مؤسسات جامعه مدنی و دیگر گروپ ها در اجرا برنامه هماهنگی داشته و به ایشان مواد و وسائل رسانیدن سفارشات را مهیا می سازد.

بخش آگاهی عامه، در نگارش فشرده های مسوده قانون اساسی و تصویب نهائی آن از جانب لویه جرگه، با کمیسیون همکاری می کند. این فشرده ها نکات اصلی قانون اساسی را به کلمات ساده توضیح داده و بحیث ابزار برای آگاهی مردم در باره مسوده قانون اساسی مورد استفاده قرار خواهد داد. این جزوه ها همچنان برای آگاهی نمایندگان لویه جرگه قانون اساسی، قبل از اینکه به بحث و تصویب قانون اساسی بپردازند استفاده خواهد آمد. پس از اینکه قانون اساسی از جانب لویه جرگه تصویب شد خلاصه آن تهیه و کاپی های آن در دسترس مردم گذاشته خواهد شد. مطبوعات و جامعه مدنی برنامه های انکشافی را توسعه داده تا از طریق آن قانون اساسی انتشار یافته و سعی خواهند نمود که مردم محتویات قانون اساسی را بفهمند.

پروسه نظرخواهی عامه

کمیسیون قانون اساسی نظرخواهی عامه را طوری انجام خواهد داد که نظریات و پیشنهادات مردم افغانستان قبل از نهائی شدن مسوده قانون اساسی جهت تسلیم به لویه جرگه قانون اساسی، مورد ارزیاب قرار گیرد. مرحله نظرخواهی عامه مدت دوماه را در بر خواهد گرفت که طی آن اعضای کمیسیون به 32 ولایت سفر خواهند نمود و همچنین جهت مشوره با مهاجرین افغان مقیم ایران و پاکستان و در صورت امکان به سایر کشورها نیز خواهند رفت. علاوه بر ملاقات با چهره های کلیدی جامعه، عامه مردم تشویق خواهند شد تا یادداشت ها و پیشنهادات های کتبی شانرا به کمیسیون تسوید قانون اساسی ارسال نمایند. اعضای کمیسیون سعی می ورزند تا افکار مردم را در چهارچوب قانون اساسی درج نمایند.

پروسه متذکره به گونه ای طرح ریزی خواهد شد که مشوره های واقعی بین کمیسیون و عامه مردم صورت گرفته و در عین حال نفوذ گروههای خاص ذینفع تقلیل یابد. مشوره ها در صورت امکان در جلسات عمومی صورت خواهد گرفت. جهت ازدیاد سهمگیری و اجازه دادن به مباحثات عمیق، اعضاء کمیسیون جلسات جداگانه ای را با گروههای متجانس خواهند داشت. این گروه ها متشکل از بزرگان اقوام، علماء، زنان، اعضای لویه جرگه اضطراری، تجار، استادان پوهنتون، افراد مسلکی، جوانان و کارمندان افغانی در مؤسسات خیریه غیر دولتی بین المللی خواهند بود. در صورت ضرورت و امکان، با سایر گروهها نیز مشوره انجام خواهد یافت.

اعضای کمیسیون به تعدا نه تیم سیار مشورتی ملی را تشکیل خواهند داد که تمام ولایات و ساحات را تحت پوشش گیرد و در عین حال یک تیم آن در کابل خواهد ماند. اعضای تیم کابل به ایران و پاکستان سفر خواهند کرد. دارالانشاء هشت دفتر ساحوی تأسیس خواهد نمود و منتظم دفاتر ساحوی یک کارمند ساحوی را در هر ولایت مقرر خواهند کرد تا تدویر جلسات نظرخواهی عامه با اعضای کمیسیون را تسهیل نماید. این کارمندان ولایتی به ولسوالیها می روند تا مردم را از پروسه آگاه نمایند. تنظیم و انعقاد جلسات با اعضاء کمیسیون را طرح نموده سعی خواهند کرد که اشتراک گسترده جغرافیائی صورت گیرد. هر دفتر ساحوی کارمندان و وسائل ارتباطی کافی داشته تا تماس منظم با کمیسیون و دارالانشاء داشته باشد. دفتر ساحوی یوناما به این دفاتر تا جاییکه لازم و امکان داشته باشد، کمک فراهم خواهد کرد. دفتر ساحوی به حیث مراکز انتشار معلومات در باره قانون اساسی فعالیت نموده و تا ختم پروسه در آنجا خواهند ماند. هر دفتر ساحوی یک کارمند آگاهی عامه خواهد داشت تا طی پروسه تدوین قانون معلومات لازم را فراهم سازد. بعد از اینکه کمیسیون قانون اساسی را تسوید نمود، تیم های مشورتی کمیسیون به ولایات باز خواهند گشت تا

قانون اساسی را به مردم توضیح دهند و دفتر ساحوی نیز دوباره آن پروسه را در ماه سپتمبر تسهیل خواهد نمود.

اعضای کمیسیون با کارمندان ذیربط تماس خواهند گرفت تا در مورد مشوره های درست اطمینان حاصل گردد تا نظریات شان نسبت به مسوده قانون اساسی بدست آورده شود. علاوهً اعضای کمیسیون در پایتخت خواهند ماند تا با افراد مختلف ذیدخل به شمول دانشمندان و کارشناسان اقتصاد و کارمندان وزارت خانه ها و دیگران مشوره های لازم را انجام دهند.

دو نفر گزارشگر برای هر تیم کمیسیون آموزش داده خواهند شد تا بتوانند گزارش دقیق جلسات را اخذ و نیز جریان هر جلسه را ثبت نوار نموده تا از صحت گزارش جلسه، اطمینان حاصل شود. یک تیم تحلیل گران در کابل خواهند بود تا گزارشات که از ولایات می رسد تنظیم کنند. این راپور با کمیسیون در ارتقا افکار و نظریات ملی مردم افغانستان کمک خواهد نمود تا تفرقه ها و تنش قبل از تدویر لویه جرگه قانون اساسی از راه مسالمت آمیز حل و فصل شود.

لویه جرگه قانون اساسی

نقش لویه جرگه قانون اساسی اینست که قانون اساسی را تصویب نموده و به آن مشروعیت دهد. لویه جرگه قانون اساسی در عقرب 1382 (اکتوبر سال 2003) تدویر خواشد شد که قانون اساسی را بازنگری نموده و تصویب میکند. در باره میکانیزم انتخاب نمایندگان لویه جرگه و همچنان پروسه اداری لویه جرگه بحث و گفتگوها جریان دارد. برحسب رسوم، لویه جرگه قانون اساسی یک جلسه بزرگی از نمایندگان است که متشکل از تمام اقشار جامعه افغانستان بوده قانون اساسی جدید را به بحث و مذاکره گذاشته و تصویب می نمایند. جهت اشتراک فعال در بحث و گفتگوها، نمایندگان یک هفته برای آشنائی به شیوه کار اشتراک خواهند نمود تا در مورد مسوده قانون اساسی و طرز العمل لویه جرگه آگاهی یابند. همچنین لویه جرگه فرصتی است که در مورد مسایل حیاتی کشور و مسایل بحث بر انگیزی که در وقت نظرخواهی عامه و بعد از نشر مسوده قانون اساسی بروز می کند، توافق حاصل می نمایند. دارالانشاء مهیا کننده کمک اداری به لویه جرگه قانون اساسی خواهد بود.

همکاری ملل متحد

بر اساس توافقات بن وپیشنهاد دولت انتقالی اسلامی افغانستان، ملل متحد پروسه تدوین قانون اساسی افغانستان را یاری می‌رساند. در این رابطه UNAMA و UNDP مشترکاً پروژه حمایتی را در سه بخش آرگانه‌های تدوین قانون اساسی، کمیسیون تدوین قانون اساسی، کمیسیون لویه جرگه و دارالانشاء، به میان آورده است. مطابق اسناد، UNAMA مسؤلیت های اولیه هماهنگ سازی امورات تخنیکي ومالی بین المللی را در همکاری با این پروژه به عهده دارد و UNDP در موارد پروسه تسوید با تهیه نمودن سیستم امور مالی، اداری و عملی همکاری هایش را ادامه خواهد داد. UNAMA و بالخصوص بخش حمایتی قانون اساسی آن و همچنان UNDP بطور منظم با همکاران بین المللی در رابطه با انکشاف کارها و ضرورت های کمیسیون مشوره وتبادل نظر خواهند کرد تا سهولت های بهتر را در زمینه آماده سازد.

تقسیم اوقات و پلان کاری

12 دلو – 9 حوت 1381 (1-28 فبروری)

- دارالانشاء جهت همکاری با کمیسیون فعالیت های خویش را توسعه داده و اعضای جدید را در بخشهای مطبوعات، آگاهی عامه، نظرخواهی عامه، تحقیق، گزارش دهی و اسناد مانند سایر بخش های مالی و اداری استخدام می نماید تا این بخش ها بتوانند با دفاتر ساحوی در پروسه نظرخواهی همکاری کنند.
- دارالانشاء جهت ارتقا و رشد ظرفیت های اعضای خویش، برنامه های آموزشی را نیز ایجاد خواهد نمود. از این برنامه آموزشی و ظرفیت سازی اعضا، نه تنها پروسه تدوین قانون اساسی بلکه پروسه انتخابات و پارلمان آیند ه نیز مستفید خواهد شد و این ظرفیت های انکشاف یافته در پروسه های لویه جرگه و پارلمان نیز مورد بهره برداری و استفاده قرار خواهد گرفت. دارالانشاء در نظر دارد اعضا را از کتگوری های مختلف، بدون در نظر داشت قوم و جنس همه را بالسویه در این پلان شامل سازد.
- دارالانشاء در تهیه ساختمان دفتر، تهیه منابع، زمینه سازی افتتاح کمیسیون و دائر نمودن ورکشاپ آموزشی برای اعضای کمیسیون، طرز العمل، مراحل پروسه و چهارچوب قانون اساسی آمادگی های لازم را میگیرد.

- دارالانشاء برای اعضای کمیسیون که خارج از کابل بوده و به پایتخت می آیند ترتیبات لوژستیکی گرفته و مکان بود و باش و ترانسپورت را مهیا خواهد ساخت. و همچنان اطاق جلسات کمیسیون برای اعضا کمیسیون و شرکت کنندگان با تسهیلات کافی برای کار مؤثرانه کمیسیون تهیه شده است.

10حوت – 10حمل 1382(1-30 مارچ)

- در نیمه اول ماه مارچ کمیسیون تسوید قانون اساسی مسوده ابتدایی قانون اساسی را تکمیل نموده و گزارشی از قسمت ها و بخشهای مهم آن را تهیه خواهند نمود. گزارش این مسوده ابتدایی بزبانهای دری و پشتو در دسترس اعضای کمیسیون قرار می گیرد.

- بخش تحقیق، گزارش دهی و جمع آوری اسناد کار ارزیابی و تدقیق روی پیشنهادات واصله کمیسیون را شروع نموده برای شامل نمودن این معلومات در یک مرکز معلوماتی و چوکات کاری که برای تحلیل و ارزیابی معلومات در رابطه با پروسه های مشورتی در دفتر مرکزی از نیمه ماه آپریل مواصلت می کند استفاده می شود. و ترجمانان نیز در این بخش توانائی های شان را بکار انداخته تا اسناد و مطالب حقوقی، قانونی و تخنیکی را ترجمه نمایند و همچنین در ترجمه مواد، برای نظرخواهی عامه مرکز معلوماتی کمک خواهند نمود.

- انعقاد جلسات و ورکشاپ هایی به هدف همکاری و آماده سازی اعضای کمیسیون و همچنان اعضای دارالانشاء برای پروسه های آگاهی عامه و نظرخواهی عمومی.

12حمل-10ثور 1382 (1-30 اپریل)

- بخش آگاهی عامه در نظر دارد که به اشتراک جامعه مدنی و همکاری مطبوعات کمپاین آگاهی عامه را بوجود بیاورد که در مورد پروسه معلومات داده و مردم را برای شرکت در نظرخواهی عامه آماده سازد. دارالانشاء می کوشد افغانها را هر چه بیشتر از پروسه تدوین قانون اساسی آگاه سازد.

- پروسه تعیین و انتخاب اعضای کمیسیون تدقیق قانون اساسی صورت گرفته و سعی گردید تا یک تشکیل بسیار توانمند و مردمی بمیان آید و رئیس انتخاب گردد.

- فرمانی برای نحوه تاسیس لویه جرگه قانون اساسی صادر خواهد شد و ترتیبات لازم به شمول تسوید طرز العمل لویه جرگه آغاز خواهد شد.

- کمیسیون قانون اساسی با چگونگی طرز العمل، مراحل کاری و سائر امور قانون اساسی مباحثه و موافقه می نمایند. همچنان کمیسیون بالای مسوده ابتدایی قانون اساسی و نظریاتی که در رابطه با مسائل کلیدی و مهم جمع آوری شده، مطالعه و بازنگری مینمایند.

- دارالانشاء یک بخش را بنام بخش ژورنالیستی و گزارش دهی تاسیس می نماید تا ریاست و سخنگوی این کمیسیون را در انتشار مقاصد و اهداف شان یاری رساند.

- دارالانشاء پروسه استخدام کارمندان ساحوی خویش را به پایان می رساند تا پروسه نظرخواهی عامه آغاز گردد. افراد استخدام شده دفاتر ساحوی در کابل آموزش داده می شود و سپس به دفاتر مربوطه شان ارسال می گردند که از ماه ثور پروسه نظرخواهی و مشورتی با مردم را شروع کنند.

- دارالانشاء مواد معلوماتی و استراتیژی آگاهی عامه را تهیه و کاملاً تدوین می نماید.
- دارالانشاء به شمول موسسات جامعه مدنی وارد مرحله آگاهی عامه خواهد شد.

11 ثور-9 سرطان 1382 (1- می-30 جون)

- پروسه آگاهی عامه و نظرخواهی عامه با مردم، در تمام ساحات و ولایات افغانستان، مهاجرین ساکن در ایران، پاکستان و هر کشوری که امکان سفر به آن میسر گردد، اجرا میگردد.
- گزارشگران و مؤلفین جمع آوری اسناد پروسه های نظرخواهی، در اجراء وظائف به نحو شایسته فعالیت می نمایند تا اطراف نظر دهنده بخوبی احساس کنند که نظریات شان جمع آوری شده است، به جهت امانت داری گزارش جلسات در نوارهای صوتی ثبت می گردد.
- گزارش جلسات مشورتی با تمام جزئیات آن یادداشت گردیده در مرکز معلوماتی که بدین منظور ایجاد گردیده است ثبت می شود.
- پروسه نظرخواهی عامه در 9 سرطان 1382 (آخر جون) به پایان خواهد رسید.

10 سرطان-8 سنبله 1382 (1 جولای - 30 اگست)

- کمیسیون گزارش خویش را با تحلیل و ارزیابی نظریات و پیشنهادات عمومی که در دوران پروسه مشورتی و نظرخواهی جمع آوری گردیده است، تکمیل می کند.
- بر اساس نظرخواهی عامه، تبادل نظر با صاحب نظران، قانون اساسی مقدماتی تدوین یافته، کمیته های قانون اساسی پیشنهادات خویش را جهت به دست آوردن موافقت کمیسیون مکمل تقدیم می نماید.
- کمیسیون مکمل مسوده نهائی قانون اساسی و گزارش ضمیمه آنرا بازننگری و روی آن توافق می نماید.
- مسوده نهائی بدوزبان رسمی کشور چاپ و نشر می گردد.
- خلاصه مسوده نهائی طوری تهیه می گردد که نکات اصلی مسوده متذکره همراه با شرح ساختار حکومتی به گونه ساده (عام فهم) تهیه شده باشد.

سنبله-میزان 1382 (سپتمبر)

- کمیسیون و بخش آگاهی عامه مردم را از مسوده نهائی حین بازگشت به تمام ولایات، و کشور های ایران و پاکستان آغاز نموده و نیز معلومات مذکور را از طریق مطبوعات به نشر خواهد سپرد.
- همچنان آمادگی برای برگزاری لویه جرگه قانون اساسی شکل نهائی میگیرد.
- مدت 4 تا 5 روز بر نامه توجیهی برای نمایندگان لویه جرگه قانون اساسی به معرض اجرا گذاشته می شود تا در مورد دستورالعمل و بررسی نهائی قانون اساسی توضیحات لازم ارائه گردد.

میزان-عقرب 1382 (اکتوبر)

- تدویر لویه جرگه قانون اساسی جهت تصویب قانون اساسی.

عقرب-جدی 1382 (نوامبر و دسامبر)

کارمندان کلیدی مورد نیاز کمیسیون به جای خود باقی می مانند تا در اجرای کمپاین آگاهی عامه مردمی در مورد قانون اساسی جدید همکاری نمایند

قسمت سوم

مواد معلوماتی در مورد پروگرام آگاهی عامه

قانون اساسی چیست؟ و چرا به آن نیاز داریم؟

همه ما و شما میدانیم که یک قانون عالی در رأس همه قوانین وجود دارد و قوانین از آن مشروعیت می گیرند و این قانون عالی و مادر بنام قانون اساسی یاد میشود. برای اینکه بدانیم این قانون از چه بحث می کند، بهتر خواهد بود آنرا درضمن یک مثال واضح سازیم:

فرض می کنیم افرادی که قبلاً بصورت انفرادی و مجزا از همدیگر زندگی می کردند تصمیم می گیرند تا جهت ایجاد یک جامعه سیاسی جدید و زندگی مرفه توسط یک قرار داد یا پیمان گردهم آیند. زمانیکه مردم به این ترتیب گردهم آمدند برای تنظیم امور خود باید یک سلسله قراردادها و توافقات دیگری را هم وضع نمایند که همه این توافقات میتواند به شکل قانون در آمده شامل مسایل ذیل باشند:

- مهمترین ارزشهای جامعه کدام اند؟
- زعیم شان چه کسی باشد؟ زعیم چگونه تعیین شود؟ آیا این مقام به ارث گرفته می شود؟ یعنی بعد از زعیم (رئیس) بازماندگانش می توانند بدون اینکه کسی آنها را انتخاب کند، زعیم شوند.
- زعیم توسط نماینده ها و یا تمام مردم برای یک مدت زمان و یا برای تمام عمر بحیث زعیم انتخاب شود.
- زعیم (رئیس) چه نوع اختیارات و صلاحیت ها داشته باشد؟ روی چه دلیل افراد یک سلسله اختیارات خود را به زعیم میدهند، آیا مردم از تمام امتیازات و اقتدارات خود در مقابل رئیس یا زعیم صرف نظر می کنند و یا حقوق شخصی شان و حقوق و اختیاراتی که مربوط به فامیل و خاندان شان است برای خود حفظ می نمایند؟
- وقتیکه حقوق و اختیارات مردم (اتباع) محدود شد، چه ضمانتی وجود دارد که زعیم یا رهبر از قدرتش سوء استفاده نکند و از حدودیکه مردم برایش تعیین نموده تجاوز ننماید.
- در صورتیکه اتباع (مردم) تشخیص دهند که زعیم (رئیس) از حدود صلاحیت ها و اقتداریکه مردم برایش داده اند تجاوز کرده، چه اجراءات نموده می توانند؟
- جامعه چه نوع قواعد و مقرراتی را جهت حمایت از گروههای خاص (ضعفاء، معلولین، اطفال و غیره) در نظر دارد. آیا آنان در برابر جامعه و فامیل کدام مسوولیتی دارند؟
- مصارفی که زعیم یا رئیس جهت اجرای امور جامعه می نماید از کدام مرجع و چگونه تمویل گردد؟
- در مورد چگونگی توزیع و نحوه استفاده از منابع کشور چه کسی می تواند تصمیم بگیرد؟
- حقوق و مکلفیت های اتباع چیست؟ در مورد حقوق و مکلفیت های اتباع چه کسی تصمیم می گیرد؟
- منازعات فی مابین افراد، یا افراد با دولت را چه کسی داوری خواهد نمود؟

- اگر مردم از رئیس یا زعيم خود ناراضی باشند، آیا می توانند او را برطرف کنند؟ اگر می‌توانند به چه ترتیب؟
 - اگر شخص و یا گروهی از افراد قراردادی را که بین شان منعقد شده نقض کنند با آنها چگونه رویه صورت می‌گیرد؟
 - این قرارداد چگونه تغییر می‌خورد؟ اگر بعضی مردم بخواهند قرارداد را تغییر بدهند چگونه می‌توانند آنرا تغییر بدهند؟ (توسط رئیس یا زعيم؟ توسط تمام یا عامه مردم؟).
- تمام کشور ها دارای یک قانون اساسی می باشند که معمولاً به این سوالات جواب می‌گوید، و به این ترتیب نظام قانونی کشور را تشکیل می‌دهد.

قوانین اساسی کشورها از لحاظ اختصار و تفصیل متفاوت اند یعنی امکان دارد یک قانون اساسی بسیار مفصل و یا بسیار مختصر باشد یعنی بعضی دول قانون اساسی خود را با جزئیات می نویسند. و این چنین قوانین اساسی بسیار مفصل میباشد. بعضی از دول هم صرف اصول بسیار مهم را در قانون اساسی خود ذکر می کنند و مسایل خورد را به قوانین عادی واگذار می کنند تا قوانین عادی در مورد آن تصمیم بگیرد.

هرگاه خواسته باشیم در مورد نیاز به داشتن قانون اساسی در افغانستان صحبت نماییم باید بگوییم که : مردم افغانستان در مدت بیست و سه سال جنگ رنج و مشقت زیاد را متحمل شده اند. در این مدت گاهی متجاوزین خارجی قوانین اساسی ساخته و پرداخته خود را که در پشت دروازه های بسته ساخته میشد بالای مردم مسلمان ما تحمیل می نمودند و گاهی هم گروههای مختلف بجان هم افتاده و مجال توافق را برای اینکه چطور باید بصورت صلح آمیز حکومت نمایند، پیدا نکرده اند. میتوانیم واضح نبودن مکلفیت های افراد و اقتدار دولت را که اکثراً به واسطه یک قانون اساسی مدون صورت می گیرد به عنوان یک عامل هرج و مرج بیست و سه سال در کشور خود قلمداد نماییم.

اکنون که برای یک دولت مسئول و نماینده مردم زمینه مساعد شده است، بهتر خواهد بود بواسطه یک قانون اساسی مردمی، شکل و ساختار دولت، حقوق و امتیازات خود را در برابر دیگر همشهریان خود و حقوقیکه آنها بالای ما دارند حقوق و مکلفیت هایی که ماهمه در مقابل دولت داریم و امتیازاتی که از دولت میخواهیم و بلاخره سیستم ادارات دولتی خود را مشخص و پیش بینی نماییم، این یک فرصت طلایی است که بتوانیم بر مشکلات پیروز گردیم و از نعمت صلح پایدار و با ثبات برخوردار شویم.

از طرفی هم در سال 1380 هجری شمسی (2001 میلادی) در یک کوشش همه جانبه برای استقرار صلح در افغانستان نمایندگان ملت در روشنائی قانون اساسی 1343 یک سلسله اقداماتی را جهت تأسیس ادارات موقت برای اداره امور کشور روی دست گرفتند .

افغانها در مورد اداره موقت تصمیم اخذ نمودند، اما فعلاً به اخذ تصامیم جدید و دایمی ضرورت داریم که باید توسط مردم افغانستان اتخاذ گردد و این تصامیم واضح سازد که اداره امور مملکت چگونه صورت گیرد و کدام ادارات باید تأسیس گردد. و این فرصت برای افغانها یک فرصت طلایی است که بر مشکلات شان فایق آمده و به امید یک آینده درخشان قانون اساسی را تصویب نمایند که آنها را در جهت نیل به اهداف مشترک شان هماهنگ سازد. مواردی را که به ضرورت تدوین قانون اساسی دلالت می کند چنین بر شمرده میتوانیم:

1. قانون اساسی خوب از بخش های مختلف و گروه های پراکنده، یک ملت واحد می سازد و برای همگان حقوق و امتیازات یکسان در نظر میگیرد.
2. دلیل عمده دیگر این است که قانون اساسی بصورت روشن و واضح حقوق و مکلفیت های دولت و افراد را در برابر همدیگر تعیین مینماید و هم این موضوع را که هر ارگان چه نوع صلاحیت دارد و در کدام جهت می تواند از صلاحیت های خود استفاده کند. خلاصه اینکه در کشورهاییکه قانون اساسی عصری و جامع دارند اتباع ولو در دورترین نقاط از مرکز در ابهام زندگی نمی کنند و هرکس حقوق، صلاحیت ها و مکلفیت های خود را در روشنی قانون نوشته شده میدانند.
3. برای تنظیم ابعاد مختلف حیات اجتماعی قوانین عادی وضع میشود که به همه این قوانین باید توسط قانون اساسی مشروعیت داده شود. و هرگاه ما در رأس همه این قوانین عادی قانون اساسی نداشته باشیم درحقیقت تمام قوانین عادی غیر قانونی است.
4. درحالیکه یک کشور زندگی سیاسی جدید را شروع میکند، در سطح بین المللی تدوین قانون اساسی جدید به حیث اعلان تولد آنست یعنی این کشور با تدوین قانون اساسی جدید خود اعلان میدارد که " به مرحله رشد سیاسی ارتقا یافته است" و باتصویب آن میخواهد جهت دفاع از حقوق خود در جامعه بین المللی با سازمانهای بین المللی ملحق شود مثلاً کشورگینه در 12 اکتوبر 1958 استقلال خود را اعلان کرد و برای اینکه عضویت سازمان ملل متحد را کسب کند در 10 نوامبر 1958 قانون اساسی خود را اعلان کرد و در 12 نوامبر همان سال سازمان ملل متحد عضویت آنرا پذیرفت.

محتویات قانون اساسی چیست؟

همانطوریکه یاد آورد شدیم قوانین اساسی نظر به تفصیل و اختصار متفاوت میباشند، اما اکثراً قوانین عصری و از جمله قانون اساسی افغانستان مسایل ذیل را در بردارد.

- ارزش ها و اصول اساسی که برای مردم یک کشور ضروری است (این مسایل اکثراً در مقدمه قانون اساسی تحریر می گردد)؛
- ساختار دولت؛
- حدود صلاحیت ها و اقتدار دولت؛
- حقوق و مکلفیت های اتباع (که اکثراً در فصل حقوق و آزادی های افراد توضیح داده میشود)؛
- شورا؛
- لویه جرگه؛
- حکومت؛
- قضا؛
- اداره؛
- حالت اضطرار؛
- تعدیل قانون اساسی،
- احکام انتقالی .

سیر تدوین قانون اساسی در افغانستان چگونه بوده است؟

می دانیم که کشور ما مانند اکثر کشورها دارای تجربه عالی در تدوین قانون اساسی می باشد. از اولین قانون اساسی که در سال 1301 هجری شمسی تصویب گردید، حدود هشت قانون اساسی تهیه گردیده است که تنها پنج آن توسط نمایندگان مردم (لویه جرگه) تصویب شده و طبعاً دوره دوام و عمر این قوانین بر حسب دوام حکومتها متفاوت بوده است.

امروزه به دلیل رشد آگاهی عامه در نتیجه توسعه ارتباطات و افزایش تجارب از جنگ و مهاجرت، دید مردم نسبت به مسائل حیاتی جامعه تغییر کرده است. و آگاهی مردم از نقش قانون در تامین حقوق و آزادی های شان و دقت روی موضوع بیانگر رشد آگاهی و احساس مسئولیت نسبت به مسائل حیاتی کشور است. بر همین مبنا است که در تدوین قانون اساسی جدید بر نظرخواهی عامه و سهیم کردن ملت در جریان قانون اساسی ارزش والایی قایل شده اند و این از اهداف دولت انتقالی اسلامی افغانستان و مراجع مربوطه است که در تدوین قانون اساسی جدید خواست ها و حقوق اتباع کاملاً رعایت گردد.

اولین قانون اساسی تحت عنوان " نظامنامه اساسی دولت علیه افغانستان " در زمان حکومت امان الله خان در سال 1301 هجری شمسی تصویب و در سال 1302 هجری شمسی (1923 میلادی) توسط نمایندگان مردم در لویه جرگه جلال اباد تصویب گردید. دومین قانون اساسی تحت عنوان " اصول دولت عالی افغانستان " در زمان حکومت نادرشاه توسط هیأتی بنام " شورای ملی " در سال 1310 هجری شمسی (1931 میلادی) تصویب گردید. سومین قانون اساسی در دوران اعلیحضرت محمد ظاهر شاه توسط کمیسیون هفت نفری تهیه مورد و بعداز غور و بررسی کمیسیون مشورتی تدقیق توسط لویه جرگه در سال 1343 در (11) فصل و (128) ماده تصویب گردید. براساس موافقت نامه بن این قانون به استثنای فصل مربوط به شاه مبنای اداره کشور در دوره انتقالی قرار گرفت.

اخیراً بعد از بیست و سه سال جنگ و ویرانی، موافقتنامه " ساختارهای موقت الی تأسیس موسسات دایمی دولتی در افغانستان " که بنام موافقتنامه بن یاد میشود و توسط نماینده گان مردم افغانستان بتاريخ پانزده قوس 1380 هجری شمسی مطابق 5 دسامبر 2001 میلادی امضاء شد. این موافقتنامه در حقیقت چارچوبی است برای بوجود آوردن تشکیلات دایمی و ایجاد یک دولت باثبات از طریق انتخابات آزاد و دموکراتیک برای افغانستان توسط مردم افغانستان. در این موافقتنامه نمایندگان مردم افغانستان توافق نمودند که سیستم قانونی افغانستان در چوکات قانون اساسی سال 1343 هجری شمسی تنظیم گردد.

کدام نهاد ها در پروسه تدوین قانون اساسی نقش دارند

دولت انتقالی اسلامی افغانستان به ایجاد قانون اساسی که جامع بوده ، حق هویت ملی را حمایت و وسیعاً مورد قبول مردم باشد متعهد است. این تعهد مبتنی بر موافقتنامهء بن بوده و بویژه رعایت حق مردم افغانستان در تعیین آزادانهء زندگی سیاسی آیندهء شان مطابق اصول دین مقدس اسلام، دیموکراسی، کثرت گرایی و عدالت اجتماعی می باشد.

برای نیل بدین اهداف سه ارگان اصلی و جود دارد که هر کدام در پروسهء تدوین قانون اساسی نقش دارند:

- کمیسیون تسوید قانون اساسی
- کمیسیون تدقیق قانونی اساسی؛
- لویه جرگه قانون اساسی.

دارالانشاء فعالیت ارگانهای فوق را حمایت نموده و کمیسیون تسوید را از لحاظ فراهم آوری حمایت های تحقیقی، اداری و لوژستیکی کمک می نماید و حمایتهای خود را به سطوح مختلف کمیسیون قانون اساسی گسترش خواهد داد.

جوامع بین المللی به رهبری ملل متحد در هماهنگی نزدیک با دارالانشاء و ارگان های متذکره فعالیت می نماید تا اطمینان حاصل گردد که هر قدم این پروسه از حمایت های لازم مادی و فنی جهت تکمیل موفقانهء پروسهء تدوین قانون اساسی برخوردار باشد.

1. کمیسیون تسوید

رئیس دولت ، کمیسیون نه نفری را جهت تسوید قانون اساسی انتخاب نموده که محترم پوهاند نعمت الله شهرانی معاون رئیس دولت به حیث رئیس کمیسیون ایفای وظیفه می نماید. اعضای کمیسیون ذوات اتی میباشند:

(محترم دوکتور محمد موسی معروفی، محترم سید موسی اشعری، محترم دوکتور عبدالسلام عظیمی، محترم قاضی آصفه کاکر، محترم قاضی مکرمه اکرمی، محترم داکتر عبدالرحیم شیرزوی، محترم استاد سرور دانش، و محترم فاضلی) مسوولیت کمیسیون تسوید و ترتیب یک مسودهء ابتدائی قانون اساسی می باشد. که این مسوده به عنوان مجموعهء از طرح های پیشنهادی برای ترتیب قانون اساسی خواهد بود.

این مسوده در جهت انعکاس مسایل قانون اساسی و همچنان درمورد تنظیم مسایلی که در آن نظریات مردم قابل پذیرش باشد، کمیسیون را کمک می نماید. کمیسیون تسوید، مسوده را ضمیمه پیشنهادات شان در مورد شکل قانون اساسی افغانستان به کمیسیون مکمل تسلیم می نماید.

2. کمیسیون تدقیق

این کمیسیون که 35 عضو دارد و اعضاء کمیسیون بعد از مشوره های وسیع از طرف رئیس دولت انتخاب گردیدند. رئیس کمیسیون نیز از بین اعضا توسط رئیس دولت انتخاب گردید.

مسئولیت اساسی کمیسیون این است که تا تاریخ (هشت سنبله سال روان) مسوده قانون اساسی را جهت تصویب به لویه جرگه قانون اساسی که در ماه میزان 1382 هجری شمسی (اکتوبر 2003) دایر می گردد، ترتیب نماید. وظایف کمیسیون عبارتند از:

- تسهیل و ارتقای آگاهی عامه در مورد پروسه تدوین قانون اساسی در طول دوره کارش؛
- به راه اندازی برنامه نظرخواهی عامه جهت جمع آوری و انعکاس نظریات مردم افغانستان در مورد آرمان ملی و پیشنهادات شان برای قانون اساسی آینده در سرتاسر افغانستان، ایران، پاکستان و در صورت امکان در کشورهای دیگر جهت جمع آوری نظریات مهاجرین؛
- بررسی و مطالعه طرح های پیشنهادی مسوده قانون اساسی؛
- تهیه و ترتیب گزارشاتیکه در آن نظریات مردم در جریان نظرخواهی عامه جمع آوری گردیده؛
- تحلیل تجزیه و ثبت گزارش هایی که از نظرخواهی عامه حاصل شده؛
- تدقیق پیش نویس و انتشار آن؛
- بازدید از تمام ولایات افغانستان جهت آگاه ساختن مردم از مسوده قانون اساسی.

3. لویه جرگه قانون اساسی

لویه جرگه یک مجمع ممثل اراده مردم افغانستان به منظور توافق روی قانون اساسی کشور می باشد که وظایف آن مرور بر مسوده و تصویب آن خواهد بود. لویه جرگه در نهم ماه میزان 1382 هجری شمسی (اول اکتوبر 2003 میلادی) دایر و به تاریخ سوم ماه عقرب سال 1382 هجری شمسی (25 ماه اکتوبر 2003 میلادی) خاتمه خواهد یافت. بعداً قانون اساسی چاپ و منتشر خواهد شد.

شیوه ها و مراحل برنامه آگاهی عامه در مورد تدوین قانون اساسی کدام ها اند؟

برنامه آگاهی عامه در مورد پروسهء قانون اساسی سه مرحله دارد:

1. آگاه ساختن مردم از پروسهء قانون اساسی و مسایل مربوط به آن (از حمل 1382 الی سنبله 1382)؛

2. آموزش مردم در باره محتویات مسودهء قانون اساسی که به لویه جرگه تقدیم خواهد شد و آرایه اطلاعات د ربارهء چگونگی تصویب قانون اساسی توسط لویه جرگهء قانون اساسی در سنبله و میزان سال 1382 (سپتمبر/اکتوبرسال 2003 میلادی)؛

3. ارتقای آگاهی مردم در بارهء محتویات قانون اساسی جدید بعد از تصویب در جریان ماه های عقرب و قوس سال 1382 هجری شمسی (از نوامبر 2003 به بعد) این یک روند مستمری خواهد بود تا تمام افغانها از آن بخوبی با خبر شوند .

نخستین هدف برنامه در مرحلهء اول برنامهء آگاهی عامه، ارتقای سطح آگاهی مردم در رابطه با پروسهء تدوین قانون اساسی و مسایل مربوط به آن میباشد. این مرحله زمینه مشارکت وسیع مردم را در پروسهء تدوین قانون اساسی فراهم می نماید.

مردم در دو مرحلهء اخیر برنامهء آگاهی عامه از محتویات مسودهء قانون اساسی آگاه خواهند شد و نیز از نحوه ایجاد موازنه میان پیشنهادات مردم افغانستان برای انعکاس خواسته های شان اطلاع خواهند یافت.

دارالانشاء کمیسیون بخش آگاهی عامه را ایجاد نموده است که برنامه آگاهی عامه را برای ارتقای سطح آگاهی مردم در بارهء پروسهء تدوین قانون اساسی و مسایل مربوط به آن، اجرانماید. بخش متذکره در هماهنگی برنامه با نهاد های جامعهء مدنی و سایر موسساتی که از پروسهء تدوین قانون اساسی پشتیبانی می کنند، ارتباط برقرار می نماید.

وظایف بخش آگاهی عامه عبارتند از:

- گسترش برنامهء آگاهی عامه در سراسر کشور؛
- حصول اطمینان از اینکه برنامهء آگاهی عامه تمام افغانهای داخل کشور و مهاجرین مقیم ایران و پاکستان و در صورت امکان مهاجرین مقیم در سایر کشورها را در بر میگیرد؛
- ایجاد هماهنگی میان دست اندرکاران برنامه آگاهی عامه به شمول اعضای دارالانشاء، نهاد های مختلف جامعهء مدنی، ادارات دولتی و حمایت از آنها.
- تصویب کلیهء مواد آموزشی که خارج از دارالانشاء تهیه شده باشد؛
- تربیهء مربیان پروگرام آگاهی عامه و تهیه مواد آموزشی برای شان؛

دارالانشاء 9 دفتر ساحوی ایجاد می کند و در هر منطقه برای کمک به هماهنگی برنامه آگاهی عامه یک کارمند توظیف می دارد. کارکنان دارالانشاء در آن نواحی مستقر شده و در هر ولایت مردم را از پروسه تدوین قانون اساسی آگاه ساخته و به سوالات مردم درباره قانون اساسی پاسخ می گویند. پیام های آگاهی عامه از طریق رسانه های اطلاعات جمعی نیز پخش می گردد و همچنین در سیمناهای نهادهای جامعه مدنی که همکاری برای پخش و انتشار اطلاعات درباره پروسه تدوین قانون اساسی پذیرفته اند نیز به اطلاع مردم می رسانند.

کمیسیون قانون اساسی یک پروسه نظرخواهی عمومی را در سراسر افغانستان انجام خواهد داد. کمیسیون قانون اساسی با تمام مردم افغانستان مستقیماً و همچنان توسط موسسات و گروه های مختلف مشوره میکنند تا نظریات و پیشنهادات شان را در باره مسوده قانون اساسی بدست آورد. بدین جهت است که کمیسیون 9 تیم مشورتی سیار تشکیل می دهد تا بتوانند به تمام ساحات و ولایات، ایران و پاکستان و دیگر کشورهایی که ممکن باشد بروند. پروسه مشوره مدت دو ماه را در بر میگیرد و اعضای کمیسیون به 32 ولایت افغانستان و محل بودوباش مهاجرین افغانی مقیم ایران و پاکستان و دیگر کشور های که ممکن باشد سفر خواهند کرد. یک کارمند در هر یک از 32 ولایت افغانستان تعیین خواهد شد که ملاقات های مشورتی با اعضای کمیسیون راسهولت بخشد. دو نفر گزارشگر، برای هر تیم کمیسیون آموزش داده خواهد شد تا بتوانند گزارش دقیق جلسات را اخذ و نیز جریان هر جلسه را ثبت نوار نموده تا از صحت گزارش جلسه، اطمینان حاصل شود. به علاوه ملاقات، افغانهای داخل و خارج کشور تشویق خواهند شد که پیشنهادات شانرا در باره مسوده قانون اساسی بسپارند.

درختم پروسه مشوره عمومی، اعضای کمیسیون تمام پیشنهادات و آراء مردم را درباره مسوده قانون اساسی مطالعه و تحلیل می نمایند. اعضای کمیسیون کوشش مخلصانه نموده تا نیازهای متعدد مردم را با یکدیگر متوازن نموده و به حد ممکن آراء مردم را در مسوده قانون اساسی بگنجانند.

دارالانشاء فشرده مسوده قانون را ترتیب می کند که مشخصات عمده مسوده قانون اساسی را با عبارات ساده توضیح میدهند. این فشرده، برای کمیسیون قانون اساسی، جامعه مدنی و رسانه ها برای آگاهی عامه در باره مسوده قانون اساسی به حیث یک وسیله مورد استفاده قرار خواهد گرفت.